

Наукові перспективи
Видавнича група

УСПІХИ І ДОСЯГНЕННЯ У НАУЦІ

Випуск 2(24)
2026

Інститут держави і права імені В.М.Корецького НАН України

Видавнича група «Наукові перспективи»

*Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного
управління*

*«Успіхи і досягнення у
науці»*

№ 2(24) 2026

Київ – 2026

*V.M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of
Sciences of Ukraine*

Publishing Group "Scientific Prospects"

*All-Ukrainian Assembly of Doctors of Science in Public
Administration*

«Successes and Achievements in Science»

№ 2(24) 2026

Kyiv – 2026

ISSN 3041-1254 Online

УДК 0/3+7/8]:001.31](477)(051)

R40-05714

DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-2\(24\)](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-2(24))

“Успіхи і досягнення у науці ”: журнал. 2026. № 2(24) 2026. С. 1897.

Рекомендовано до друку Президією Всеукраїнської Асамблеї докторів наук з державного управління (Рішення від 18.02.2026, № 7/2-26)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України # 582 від 24.04.2024 журнал включений до Переліку наукових фахових видань України, категорія “Б”, спеціальності: 081 Право; 281 Публічне управління та адміністрування; 073 Менеджмент, 076 Підприємництво та торгівля, 072 Фінанси, банківська справа та страхування, 051 Економіка

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, Всеукраїнської асоціації педагогів і психологів з духовно-морального виховання, Християнської академії педагогічних наук України

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів гуманітарних, соціальних, поведінкових наук, права з метою їх впровадження у сучасний освітній простір

Згідно Порядку формування Переліку наукових фахових видань України, затвердженого наказом МОН України від 15.01.2018 № 32, повнотекстовий доступ до наукових статей журналу представлений на платформі «Наукова періодика України» в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського НАН України та в Національному репозитарії академічних текстів

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible та до міжнародної пошукової системи Google Scholar

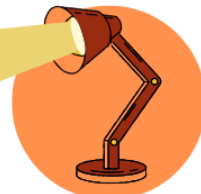
Жукова Ірина Віталіївна — кандидат наук з державного управління, доцент, директор Видавничої групи «Наукові перспективи» (Київ, Україна)

Члени редакції журналу:

- **Губанов Олег Олександрович** - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри службового та медичного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)
- **Драган Олена Василівна** - доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України (Київ, Україна)

- **Короєд Сергій Олександрович** – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри Полтавського інституту економіки і права Університету «Україна» (Полтава, Україна)
- **Кушнір Ірина Павлівна** – доктор юридичних наук зі спеціальності «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право», доцент, заступник начальника кафедри адміністративної діяльності факультету правоохоронної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (Хмельницький, Україна)
- **Манвелідзе Іраклій** - доктор державного управління, професор кафедри права та державного управління Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія)
- Махарадзе Адам - Доктор юридичних наук, професор кафедри права та державного управління Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія)
- **Миргород-Карпова Валерія Валеріївна** - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
- **Накашидзе Малхаз** - постдокторант Школи права та управління Дублінського міського університету (DCU), професор кафедри права та державного управління (Республіка Ірландія)
- **Онщенко Наталія Миколаївна** - доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, академік НАПрН України, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України (Київ, Україна)
- **Пастух Ігор Дмитрович** — доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного права та процесу Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
- **Світличний Олександр Петрович** - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного та господарського права Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)
- **Сопілко Ірина Миколаївна**- доктор юридичних наук, професор, Відмінник освіти України, Лауреат Премії Президента України для молодих вчених, Лауреат Премії Верховної Ради України найталановитішим молодим ученим в галузі фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних розробок, академік Академії наук вищої школи України, Заслужений юрист України (Київ, Україна)
- **Стрельченко Оксана Григорівна** - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
- **Хабло Оксана Юріївна** - кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу, Національна академія внутрішніх справ (Київ, Україна)
- **Шевчук Олександр Михайлович** - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Харків, Україна)

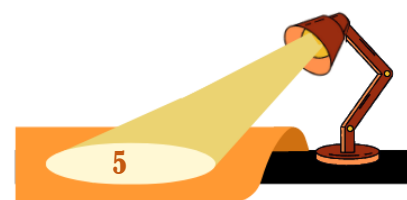
Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

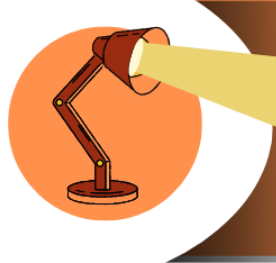

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Право»

Kuzmenko O.V., Shevchenko L.V., Kozhura L.O. <i>VOLUNTEERING AS A COMPONENT OF THE MECHANISM FOR ENSURING THE DEFENSE CAPABILITY OF THE STATE</i>	22
Андрущенко Т.С. <i>АЛЬТЕРНАТИВНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДСТАВІ АЛІМЕНТНОГО ДОГОВОРУ</i>	31
Белкін М.Л., Юринець Ю.Л., Белкін Л.М. <i>РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ МЕДИЧНОГО ПРАВА В ЗАХИСТІ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ</i>	42
Бортняк К.В., Добрянська Н.В., Горєлова В.Ю. <i>ПРАВОВІ АСПЕКТИ СЕКЮРИТИЗАЦІЇ «ЗЕЛЕНИХ» АКТИВІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ</i>	59
Буранов І.Ю. <i>ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФІЛАКТИКИ ТА ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ</i>	71
Ваганова І.М. <i>ВИДИ ФІДЕЙКОМІСІВ У РИМСЬКОМУ СПАДКОВОМУ ПРАВІ</i>	84
Верба О.Б., Коваль А. <i>ВИКОНАВЕЦЬ ЯК РОБОТОДАВЕЦЬ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ДОСВІДУ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА</i>	94
Гольдберг Н.О., Кебкал К.О. <i>ПІДСТАВИ КАСАЦІЙНОГО ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ</i>	111
Грутман Л.О. <i>ПОЕТАПНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕЛЕКТРОННОМУ СУДІ УКРАЇНИ: МОДЕЛЬ ЗНИЖЕННЯ НАВАНТАЖЕННЯ ТА КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ</i>	120

- Мармаза О.І.** 1005
*ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ
ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ*
- Матюхіна Д.А.** 1018
*УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СТУДЕНТСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ЗАКЛА-
ДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ КВАЛІМЕТРИЧНОГО ПІДХОДУ*
- Медвідь В.Ю., Дорофєєв О.В.** 1030
*ЕВОЛЮЦІЯ ЗМІСТОВНОГО НАПОВНЕННЯ КАТЕГОРІЇ «НАЦІО-
НАЛЬНА БЕЗПЕКА» В УМОВАХ ДИНАМІЧНИХ ВИКЛИКІВ
СУЧАСНОСТІ*
- Мухіна О.А.** 1042
*QUALITY IMPROVEMENT ЯК УПРАВЛІНСЬКА СТРАТЕГІЯ МОДЕР-
НІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я*
- Навроцька Ю.С.** 1062
*СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ*
- Надвиничний С.А., Хоміцький Ю.М.** 1073
*СУТНІСТЬ І ПРИНЦИПИ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІД-
ПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЗОВНІШНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА*
- Назарян А.З.** 1086
*ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БЕЗ-
БАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ*
- Онопрієнко І.М., Селезень О.М.** 1100
*СТАТИСТИКО- АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД РИНКУ КРЕДИТУВАННЯ В
УКРАЇНІ*
- Осипов Д.** 1112
КОНТУРИ РЕФОРМУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
- Пархоменко-Куцевіл О.І.** 1125
*ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
РИЗИКАМИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ В УМОВАХ ТРАНСФОР-
МАЦІЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ*

УДК: 327.56:351.86(048)

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-2\(24\)-1030-1041](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-2(24)-1030-1041)

Медвідь Вікторія Юріївна доктор економічних, професор, завідувач кафедри економіки та публічного управління Полтавського державного аграрного університету, м. Полтава, <https://orcid.org/0000-0002-2257-6276>

Дорофєєв Олександр Вікторович доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та публічного управління Полтавського державного аграрного університету, м. Полтава, <https://orcid.org/0000-0002-8608-0501>

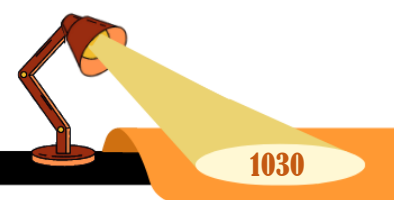
ЕВОЛЮЦІЯ ЗМІСТОВНОГО НАПОВНЕННЯ КАТЕГОРІЇ «НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА» В УМОВАХ ДИНАМІЧНИХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

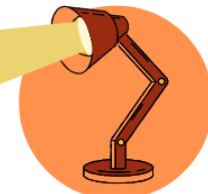
Анотація. У статті досліджено еволюцію поняття національної безпеки України в умовах повномасштабної агресії, гібридних загроз та глобальної невизначеності.

У статті безпека трактується як дифузна категорія, що характеризує стан рівноваги систем (особистість, суспільство, господарство, держава), що адаптується до загроз. Диференційовано сутність розуміння поняття «безпека»: стан відсутності небезпек (пасивна), процес захищеності (активна), функціональна спроможність (нейтральна).

Досліджено теоретичні основи: реалістичну концепцію (військова міць у анархічній системі), системно-функціональну (узгодження інституцій для стабільності) та парадигму людської безпеки (захист індивідів від бідності, хвороб, насильства). Національна безпека визначена ширшою за державну, що охоплює тріаду безпеки особи, суспільства та держави. Описано ієрархію складових національної безпеки: військова (обороздатність від воєнних загроз), економічна (захист від криз і залежностей), інформаційна (протидія маніпуляціям і кібератакам), екологічна (запобігання деградації ресурсів), соціальна (боротьба з бідністю та нерівністю), гуманітарна (захист культурних цінностей), науково-технологічна (запобігання технологічному відставанню), політична (стабільність влади) та енергетична (захист інфраструктури від дефіциту).

Обґрунтовано введення «національної стійкості» як адаптивного механізму для підготовки до зростання глобальної складності, ефективної протидії загрозам, відновлення та підтримки систем. Розмежовано поняття «національна безпека» (стан захищеності інтересів від реальних і потенційних загроз) та

«національна стійкість» (динамічна здатність адаптуватися до кризових впливів). Обґрунтовано їх інтеграцію для сталого розвитку через багатовимірний алгоритм за участю влади, бізнесу та громадянського суспільства, що відповідає стратегічним потребам України.

Ключові слова: національна безпека, національна стійкість, національні інтереси, гібридні загрози, енергетична безпека, економічна безпека, держава, суспільство.

Medvid Viktoriia Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Economics and Public Administration, Poltava State Agrarian University, Poltava, <https://orcid.org/0000-0002-2257-6276>

Dorofyeyev Oleksandr Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Economics and Public Administration, Poltava State Agrarian University, Poltava, <https://orcid.org/0000-0002-8608-0501>

EVOLUTION OF THE CONCEPTUAL CONTENT OF THE CATEGORY "NATIONAL SECURITY" IN THE CONTEXT OF DYNAMIC CONTEMPORARY CHALLENGES

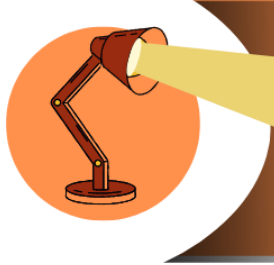
Abstract. The article examines the evolution of the concept of national security of Ukraine amid full-scale aggression, hybrid threats, and global uncertainty.

Security is interpreted as a diffuse category characterizing the state of equilibrium of systems (individual, society, economy, state) that adapts to threats. The essence of the concept of "security" is differentiated: state of absence of dangers (passive), process of ensuring protection (active), and functional capacity (neutral).

Theoretical foundations are explored: the realist concept (military power in an anarchic system), systemic-functional approach (coordination of institutions for stability), and human security paradigm (protection of individuals from poverty, diseases, violence). National security is defined as broader than state security, encompassing the triad of individual, societal, and state security. The hierarchy of national security components is described: military (defense capability against military threats), economic (protection from crises and dependencies), informational (countering manipulations and cyberattacks), environmental (prevention of resource degradation), social (combating poverty and inequality), humanitarian (protection of cultural values), scientific-technological (preventing technological lag), political (stability of power), and energy (protection of infrastructure from shortages).

The introduction of "national resilience" is substantiated as an adaptive mechanism for preparing for growing global complexity, effective counteraction to threats, recovery, and system maintenance. The concepts of "national security" (state

of protection of interests from real and potential threats) and "national resilience" (dynamic ability to adapt to crisis impacts) are delineated. Their integration is justified for sustainable development through a multidimensional algorithm involving government, business, and civil society, aligning with Ukraine's strategic needs.

Keywords: national security, national resilience, national interests, hybrid threats, energy security, economic security, state, society.

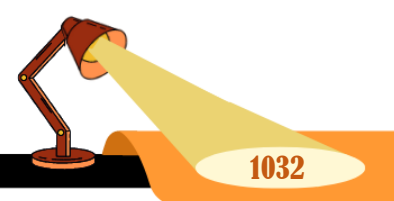
Постановка проблеми. У сучасних умовах повномасштабної агресії, гібридних загроз та глобальної невизначеності національна безпека України набуває нових вимірів, виходячи за межі традиційних уявлень про захист суверенітету й територіальної цілісності. Незважаючи на численні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених, залишаються невирішеними ключові питання: еволюція змісту національної безпеки від військово-центричної моделі до комплексної системи протидії нетрадиційним викликам (кіберзагрози, продовольча криза, кліматичні зміни), чітке розмежування понять «національна безпека» та «національна стійкість», а також розробка теоретичних і практичних механізмів їх інтеграції для забезпечення сталого розвитку держави. Актуальність проблеми посилюється відсутністю єдиної методології аналізу синергії складових безпеки (особи, суспільства, держави) та необхідністю переходу від реактивного захисту до проактивної адаптивності, що зумовлює потребу в поглибленому дослідженні для формування стратегічних пріоритетів державної політики.

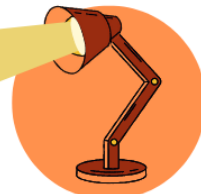
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про актуальність проблематики змістовного наповнення дефініції «національна безпека» в працях українських та зарубіжних вчених. Зокрема, серед вітчизняних варто відзначити: Баліцького В. [6], Беззубова Д. [7], Бітеля Р. [8], Бондарчука О. [9], Денисенко В. [10], Загуменну Ю. [11], Кобко Є. [13], Котика Ю. [14], Ліпкана В. [15], Луцика Ю. [16], Пасічника В. [17], Тихого В. [18], Турченко О. [19], Груценко Ю. [19], Ядуху С. [20] та ін.; зарубіжних: Akinola A. [3], Lasconjarias G. [5], Fjäder C. [4], Adams A. [2] та ін.

Ці роботи охоплюють філософські, правові та практичні аспекти: від дифузного характеру безпеки до її еволюції від 1904 р., ієрархії складових, синергії компонентів, законодавчого закріплення в Україні та теоретичних основ, виявляючи прогалини, що потребують подальшого дослідження.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз наукових поглядів, проблемних питань та перспектив у сфері національної безпеки, які потребують вивчення, розв'язання та подальшого розвитку в умовах сучасних реалій невизначеності, ризиків та загроз.

Виклад основного матеріалу. Безпека є дифузною категорією, що проникає у всі сфери життя. Вона не обмежується конкретними об'єктами чи загрозами, а

є динамічним станом рівноваги, що адаптується до контексту, дозволяючи системам (особистість, суспільство, господарство, держава) зберігати цілісність і розвиватися попри постійні впливи [13].

У наукових працях В. Тихого безпека розглядається як ключова характеристика властивостей предмета перебувати у стані захищеності від небезпек. Такий підхід передбачає розгляд об'єкта виключно крізь призму його стійкості до загроз, що робить безпеку визначальною ознакою його існування у визначених координатах [18].

Згідно з науковим підходом В. Ліпкана, категорія «безпека» охоплює сукупність характеристик, що визначають життєздатність держави. Автор стверджує, що безпека проявляється у здатності політико-правової системи зберігати стабільність функціонування під тиском як очікуваних, так і спонтанних змін умов внутрішнього та зовнішнього середовища [15].

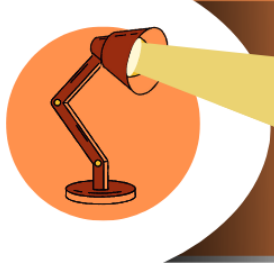
Глибокий концептуальний аналіз категорії «безпека» представлений у працях В. Пасічника, де цей феномен розглядається крізь призму суб'єктно-об'єктних відносин. Дослідник визначає безпеку як специфічний стан захищеності фундаментальних основ буття, системи цінностей та ключових інтересів суб'єкта (або об'єкта). Згідно з цією концепцією, визначальним критерієм безпеки є не просто відсутність деструктивних чинників, а формування такого середовища, яке гарантує оптимальні умови для повноцінної життєдіяльності, прогресивного розвитку та творчої самореалізації [17].

Таким чином, визначення сутності безпеки можна диференціювати за трьома векторами: як стан відсутності небезпек (пасивна категорія); як процес забезпечення захищеності об'єкта (активна категорія); та як функціональну спроможність системи нівелювати перманентні загрози заради подальшого прогресу (нейтральна категорія) [9; 7].

Перше офіційне використання терміну «національна безпека» датується 1904 р. у посланні президента США Т. Рузвельта до Конгресу, де воно обґрунтувало приєднання зони Панамського каналу. Поняття набуло теоретичного оформлення в 1947 р. з ухваленням «Закону про національну безпеку» в США, що заклало основу сучасного розуміння через призму політичного реалізму (Г. Моргентгау, Р. Арон та ін.). З політичного лексикону воно перейшло в нормативно-правову сферу, ставши інструментом державної політики. Варто зауважити, що американська концепція національної безпеки спирається на теорію національних інтересів, де національна безпека трактується як їх невід'ємна складова, формуючи модель взаємозв'язку, в якій захист держави є інструментом реалізації цих інтересів.

Слід констатувати, що термінологічне впровадження категорії «національна безпека» в український науковий та політичний дискурс розпочалося з 1992 р. Законодавче визначення національної безпеки України базується на презумпції

захищеності життєво важливих інтересів держави - від територіальної цілісності до конституційного правопорядку «національна безпека України - захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [12]». Зміна національних пріоритетів тягне за собою коригування змісту національних інтересів, що впливає на зміст національної безпеки [15].

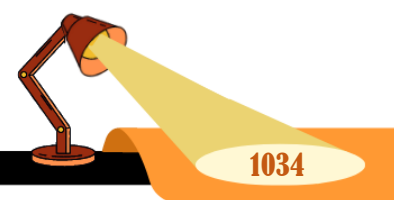
На думку [3], національна безпека є інтегральним поняттям, що охоплює широкий спектр доменів: політичний, економічний, військовий, екологічний, кібернетичний тощо.

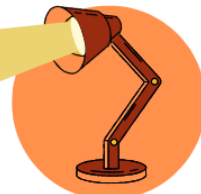
Варто зауважити, що переважна більшість сучасних концепцій забезпечення національної безпеки ґрунтується саме на усвідомленні та практичній реалізації доктрини національних інтересів як на державному, так і на міжнародному рівнях. Сферою цих інтересів є політика, формування якої детерміновано низкою ключових чинників: соціокультурні, соціально-економічні та суспільно-політичні особливості країни; географічні та геополітичні координати держави; наявні матеріальні та природні можливості; національні та історичні традиції; необхідність забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності [8].

Як справедливо наголошують С. Ядуха, О. Лисак національні інтереси слід розглядати як об'єктивні потреби соціуму та держави, що перебувають у тісному кореляційному зв'язку з їхніми фундаментальними цінностями та аксіологічними засадами. Ці інтереси знаходять своє відображення у вигляді програмних, нормативно закріплених цілей у відповідних законодавчих актах стратегічного характеру. При цьому ідентифікація, легітимізація та періодичне коригування базових національних інтересів є виключною прерогативою та ключовою функцією вищих органів державної влади та профільних політичних інститутів [20].

У міжнародному дискурсі, зокрема в рамках діяльності Фонду національної та міжнародної безпеки при ЮНЕСКО, термін «національна безпека» трактується як комплексна система гарантій - як державних, так і громадських. Ця система спрямована на забезпечення сталого розвитку нації та захист її базових цінностей, інтересів, а також джерел духовного і матеріального добробуту від широкого спектра внутрішніх і зовнішніх загроз [20]. Отже, ключова мета цього підходу полягає в превентивному захисті фундаментальних надбань суспільства, що є критичною передумовою його стабільного існування.

ООН у своєму визначенні національної безпеки виділяє сім ключових рівнів: 1) економічний (створення робочих місць та заходи проти бідності); 2) продовольчий (забезпечення постачання їжі для запобігання голоду й дефіциту); 3) охорона здоров'я (доступ до медичної допомоги та профілактика захворювань); 4) екологічний (захист від забруднення, виснаження ресурсів і стихійних

лих); 5) особиста безпека (протидія насильству, злочинності, тероризму, домашньому насильству та експлуатації дітей); 6) громадська безпека (заходи проти етнічної, релігійної чи ідентичної напруженості); 7) політична безпека (запобігання репресіям і порушенням прав людини) [11].

Теоретичні основи аналізу національної безпеки у глобальному середовищі ґрунтуються на трьох ключових концепціях [2]:

1. Реалістичній, що розглядає держави як акторів анархічної міжнародної системи, де забезпечення виживання досягається через потужним безпековий апарат та значну консолідацією військових сил.

2. Системно-функціональній, що моделює державу як комплекс взаємопов'язаних функціоналів та систем, де узгоджена робота безпекових інституцій є критичною для забезпечення стабільності, а дисфункція будь-якого елемента призводить до руйнування загальної ефективності системи.

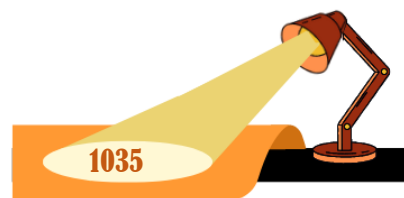
3. Парадигмі людської безпеки, що розширює поняття «національної безпеки» до захисту індивідів від бідності, хвороб і насильства, пріоритизуючи людський розвиток, соціальну справедливість та економічну рівність понад військову міць та обороноздатність.

Зміст національної безпеки складається з ключових категорій: «національна безпека», «національні інтереси», «об'єкти та суб'єкти національної безпеки», «принципи й функції національної безпеки», «форми, засоби, методи та технології забезпечення національної безпеки» тощо [10].

Таким чином, аналіз понять «безпека» та «національна безпека» засвідчує їхню спільну онтологічну сутність, як стан захищеності через протидію внутрішнім і зовнішнім загрозам національним інтересам. Водночас національна безпека чіткіше артикулює цю сутність, оскільки інтегрує універсальну безпеку в національний контекст, акцентуючи на суверенитеті, територіальній цілісності та демократичному ладі як ключових об'єктах захисту.

Дослідники О Турченко, Ю. Груценко справедливо наголошують, що поняття «національна безпека», «державна безпека» і «безпека держави» є семантично схожими, але не тотожними, категорія «національна безпека» є ширшою за категорію «державна безпека» і співвідносяться як ціле і складник [19]. На думку В. Баліцького, «безпека країни» являє собою найвищу якість, яка забезпечує здатність держави зберігати цілісність і розвиватися в умовах конфліктів, невизначеності та ризиків, а її сутність полягає у спроможності країни продовжувати реалізацію своїх функцій і прогресивний розвиток [6].

Таким чином, загальні складові національної безпеки можна навести у вигляді певної тріади, де «безпека особи», «безпека суспільства» та «безпека держави» виступають змінними величинами, взаємопов'язаними динамічними елементами (рис. 1).

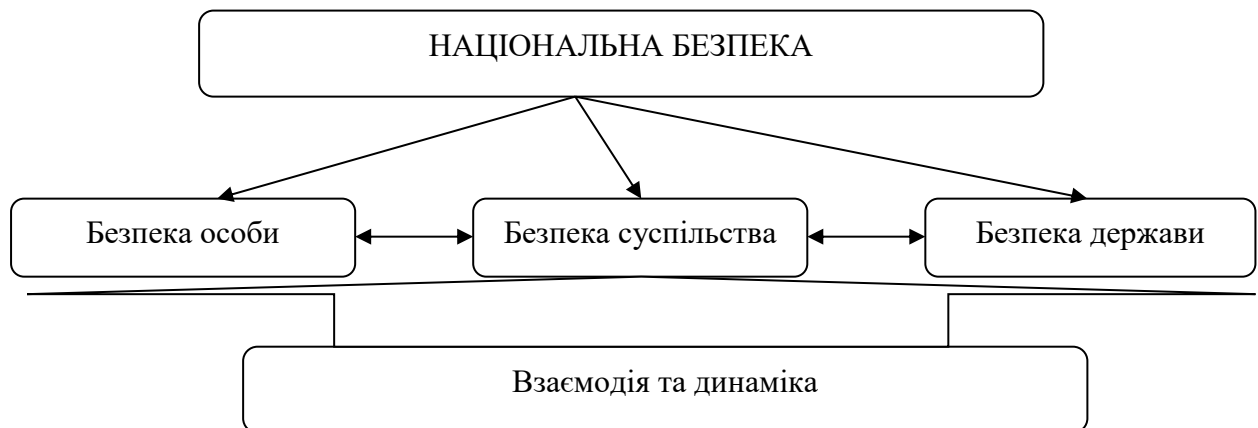
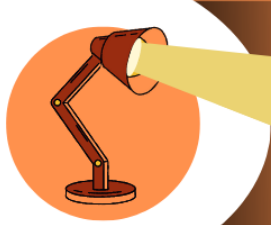

Рисунок 1. Складові національної безпеки

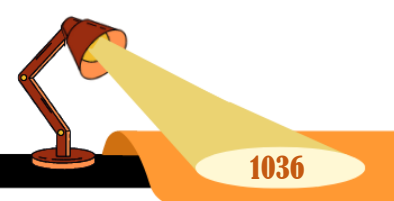
**Джерело: складено автором за [9]*

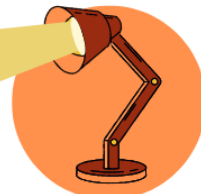
Виходячи з цього, у своєму дослідженні Р. Бітель пропонує комплексне визначення національної безпеки, трактуючи її як сукупність стійких зв'язків та відносин, що виникають між окремими соціальними групами, суспільством, нацією та інститутами держави [8].

На думку Ю. Загуменної, національну безпеку варто розглядати як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави, правових та соціальних цінностей, способу життя від різноманітних внутрішніх і зовнішніх загроз. Авторка конкретизує, що ця дефініція може бути диференційована на: «національну безпеку», «державну безпеку», «громадську безпеку», «безпеку особи», від яких похідними є спеціалізовані види, такі як «військова безпека», «економічна безпека», «інформаційна безпека» тощо [11].

Таблиця 1. Ієрархія складових національної безпеки

Складова	Визначення
Безпека особи	Захищеність життєво важливих інтересів людини (фізичних, розумових, соціальних, морально-психологічних якостей тощо)
Безпека суспільства	Захищеність інтересів соціальних груп і суспільства загалом
Безпека держави	Захищеність конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та інститутів влади від внутрішніх і зовнішніх загроз невоєнного характеру
Громадська безпека	Захищеність громадських відносин і суспільного порядку від загроз
Військова безпека	Захищеність держави від воєнних загроз, забезпечення обороноздатності та територіальної цілісності
Економічна безпека	Захищеність національної економіки від криз, залежностей і ризиків, що загрожують стабільному розвитку та економічній незалежності.
Інформаційна безпека	Захищеність інформаційного простору, даних і комунікацій від маніпуляцій, кібератак та дезінформації

Складова	Визначення
Екологічна безпека	Захищеність навколишнього середовища від деградації, забруднення, виснаження ресурсів та наслідків стихійних лих
Соціальна безпека	Захищеність соціальної сфери від бідності, безробіття, демографічних криз та нерівності
Гуманітарна безпека	Захищеність культурних, освітніх і гуманітарних цінностей від руйнування, пропаганди та втручань
Науково-технологічна безпека	Захищеність науково-технічного потенціалу від технологічних відставань, кіберзагроз і шпигунства
Політична безпека	Захищеність політичної системи від дестабілізації, сепаратизму та зовнішнього втручання.
Енергетична безпека	Захищеність енергетичної інфраструктури та ресурсів від дефіциту, залежностей і диверсій

**Джерело: складено автором*

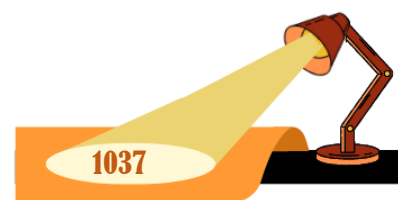
Автори [20] зазначають, що національна безпека охоплює низку взаємопов'язаних і взаємозалежних видів безпеки: політичну, економічну, державну, соціальну, інформаційну, науково-технологічну, екологічну, гуманітарну та військову. При чому, кожен із цих компонентів має власну специфіку та особливості, проте вони функціонують у тісній синергії, ігнорування якої може призвести до системних ризиків.

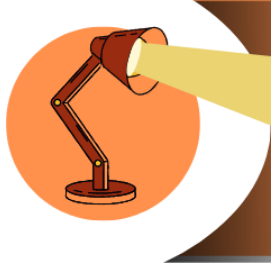
Виходячи з особливостей сучасного функціонування нашої держави, феномен національної безпеки потребує доповнення категорією «національна стійкість».

Зарубіжні дослідження [4;5] наголошують на необхідності зміцнення національної стійкості для підготовки та протидії різноманітним загрозам, що виникають через зростання глобальної складності й невизначеності.

Сучасне розуміння національної безпеки еволюціонувало від класичного фокусу на захисті від військових вторгнень до комплексної здатності національних інституцій протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам. Ця категорія інтегрується з цінностями сталого розвитку – справедливістю, прозорістю, належним врядуванням – і передбачає багатовимірний алгоритм, за участю влади, бізнесу та громадянського суспільства, спрямований на подолання бідності, нерівності, корупції та інших деструктивних чинників.

Як справедливо наголошує Ю. Луцик [16], становлення нової категорії «національна стійкість» є перспективним напрямом державної політики у сфері безпеки, що забезпечує адаптацію до загроз, ефективний механізм протидії, відновлення та підтримку функціонування систем на належному рівні. Розбудова цієї системи відповідає стратегічним потребам України, створюючи додаткові можливості для посилення національної безпеки; у практичній площині доцільне формування єдиної комплексної системи її забезпечення для підвищення

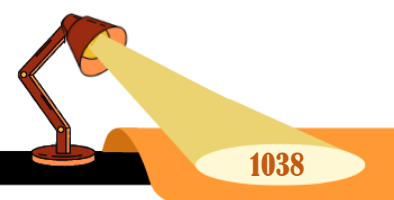

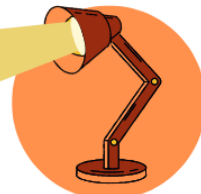
ефективності протидії сучасним викликам у мінливому глобальному середовищі, тоді як у науковій – декомпозиція систем національної безпеки та стійкості виправдана для поглиблення досліджень. На думку автора, національна стійкість виступає підсилювачем національної безпеки як додатковий захисний механізм для держави й суспільства, що окреслює перспективи подальших наукових пошуків.

Висновки. Таким чином, національна безпека постає фундаментальним станом захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності та життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. Національна стійкість, своєю чергою, функціонує як її динамічний каталізатор: спроможність держави, суспільства або окремої особи адаптуватися до кризових впливів, забезпечувати оперативне відновлення. Синергія цих категорій реалізується через багатовимірний алгоритм комплексної протидії традиційним (військовим) і нетрадиційним (кібернетичним, продовольчим, кліматичним, енергетичним, соціальним, економічним та інш.) викликам за участю державних інституцій, бізнес-структур і громадянського суспільства. В умовах повномасштабної агресії проти України зазначений підхід набуває статусу стратегічної імперативності, окреслюючи напрями подальших емпіричних досліджень практичних механізмів інституціоналізації національної стійкості як запоруки довгострокової стабільності державності.

Література:

1. Afifah Hanaa Nur Alaf, Kasih Prihantoro, Suprpto Suprpto. The Effect of Food Security on National Resilience. *KREATIF: Jurnal Pengabdian Masyarakat Nusantara*. 2026. Vol. 6, № 1. P. 44–53. DOI: <https://doi.org/10.55606/kreatif.v6i1.9154>.
2. Adams, Amina Peter and Kofi, Aniebietabasi Udo and Odey, Clarence and Odey, Clarence and Edinyang, S. D., National Security Agencies and National Security in Nigeria. *Prestige Journal of Counselling Psychology*, Vol. 8, No. 2, September 2025. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5555118>
3. Akinola A. O. National security in Nigeria: Challenges and policy options. *African Security Review*. 2020. Vol. 29, № 1. P. 39–56. DOI: <https://doi.org/10.1080/10246029.2020.1713484>.
4. Fjäder C. The nation-state, national security and resilience in the age of globalisation. *Resilience*. 2014. Vol. 2, № 2. P. 114–129. DOI: <https://doi.org/10.1080/21693293.2014.914771>.
5. Lasconjarias G. Deterrence through resilience: NATO, the nations and the challenges of being prepared. *NATO Defense College*. 2017. URL: http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133180.htm (дата звернення 29.11.2025 р.).
6. Баліцький В. Гносеологія формування понять «безпека», «державна безпека» та «національна безпека». *Літопис Волині*. 2023. № 29. С. 183–188. DOI: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.29.29>.
7. Беззубов Д. О. Проблеми теорії публічного адміністрування в сфері забезпечення національної безпеки. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Право*. 2018. Вип. 5. С. 45–49. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/snslnp_2018_5_11.pdf (дата звернення 29.11.2025 р.).

8. Бітель Р. Екскурс у поняття «національної безпеки» як фактор розвитку держави, суспільства, особи. Основні загрози національній безпеці України. *Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Серія: Політологія.* 2024. Vol. 19. DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-19-2>.

9. Боднарчук О. Г., Боднарчук О. І., Глух М. В., Гарбінська-Руденко А. В. Правове регулювання національної безпеки: навч. посіб. Ірпінь: Державний податковий університет, 2024. 202 с. URL: <https://surl.lt/jbuxts> (дата звернення 29.11.2025 р.).

10. Денісенко В. А. Адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя: ЗНУ. 2024. 24 с. URL: https://phd.znu.edu.ua/page/Doc/2024/denisenko/Denisenko_avtoreferat.pdf (дата звернення 29.11.2025 р.).

11. Загуменна Ю. О. Сучасні тренди та концептуальні підходи до розуміння сутності поняття «національна безпека». *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2022. № 4 (99). DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2022.4.03>.

12. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 29.11.2025 р.).

13. Кобко Є. В. До проблеми визначення поняття «національна безпека». *Вісник Пенітенціарної асоціації України.* 2022. № 1 (18). С. 62–70. DOI: <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2022.1.07>.

14. Котик Ю. В. Національна безпека України: економічний вимір. *Політичне життя.* 2022. № 1. С. 49–60. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2022.1.6>.

15. Ліпкан В. А. Безпекознавство: навч. посіб. Київ. Вид-во Європ. ун-ту. 2003. 208 с. URL: <https://surl.li/vzajnq> (дата звернення 29.11.2025 р.).

16. Луцик Ю. О. Національна безпека в умовах сучасних викликів та загроз. *Ефективна економіка.* 2023. № 5. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.5.36>.

17. Пасічник В. М. Філософська категорія безпеки як основа нової парадигми державного управління національною безпекою. *Демократичне врядування.* 2011. Вип. 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_7_7 (дата звернення 29.11.2025 р.).

18. Тихий В. П. Безпека людини: поняття, правове забезпечення, значення, види. *Вісник Національної академії правових наук України.* 2016. № 2 (85). С. 31–46. URL: https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-31-46.pdf (дата звернення 29.11.2025 р.).

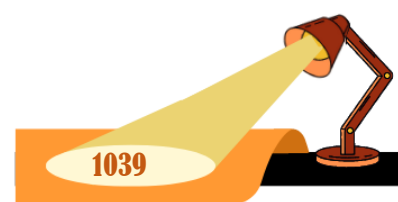
19. Турченко О. Г., Груценко Ю. І. Національна безпека і державна безпека: поліваріантність визначення та співвідношення. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса.* 2024. С. 66–74. DOI: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2023.2.8>.

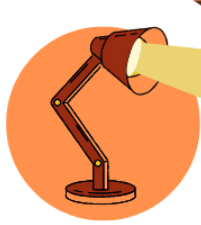
20. Ядуха С. Й., Лисак О. М. Національна безпека України. Її основні аспекти, принципи та загрози. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* 2018. № 5, Т. 1. С. 131–136. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2018-262-5\(1\)-131-136](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2018-262-5(1)-131-136)

References:

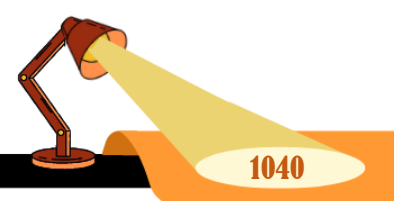
1. Afifah Hanaa Nur Alaf, Kasih Prihantoro, Suprpto Suprpto (2026). The Effect of Food Security on National Resilience. *KREATIF: Jurnal Pengabdian Masyarakat Nusantara.* 6(1), 44–53. DOI: 10.55606/kreatif.v6i1.9154 [in English].

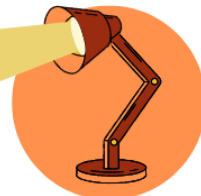
2. Adams A., Amina Peter, Kofi Aniebietabasi Udo, Odey Clarence, Edinyang S. D. (2025). National Security Agencies and National Security in Nigeria. *Prestige Journal of Counselling Psychology.* 8(2). DOI: 10.2139/ssrn.5555118 [in English].

3. Akinola A. O. (2020). National security in Nigeria: Challenges and policy options. *African Security Review*. 29(1), 39–56. DOI: 10.1080/10246029.2020.1713484 [in English].
4. Fjäder C. (2014). The nation-state, national security and resilience in the age of globalisation. *Resilience*, 2(2), 114–129. DOI: 10.1080/21693293.2014.914771 [in English].
5. Lasconjarias G. (2017). Deterrence through resilience: NATO, the nations and the challenges of being prepared. NATO Defense College. URL: http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133180.htm (date of access: November 29, 2025) [in English].
6. Balitskyi, V. (2023). Gnoseolohiia formuvannia poniat «bezpeka», «derzhavna bezpeka» ta «natsionalna bezpeka» [Gnoseology of the formation of the concepts "security", "state security" and "national security"]. *Litopys Volyni*, 29, 183–188. DOI: 10.32782/2305-9389/2023.29.29. [in Ukraine].
7. Bezzubov, D. O. (2018). Problemy teorii publichnoho administruvannia v sferi zabezpechennia natsionalnoi bezpeky [Problems of the theory of public administration in the field of ensuring national security]. *Naukovi zapysky Tsentralnoukrainskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Serii: Pravo*, (5), 45–49. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/snslnnp_2018_5_11.pdf (date of access: November 29, 2025). [in Ukraine].
8. Bitel, R. (2024). Ekskurs u poniattia «natsionalnoi bezpeky» yak faktor rozvytku derzhavy, suspilstva, osoby [Excursus into the concept of "national security" as a factor of development of the state, society, personality]. *Visnyk Prykarpatskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stefanyka. Serii: Politolohiia*, 19. DOI: 10.32782/2312-1815/2024-19-2. [in Ukraine].
9. Bodnarchuk, O. H., Bodnarchuk, O. I., Hlukh, M. V., & Harbinska-Rudenko, A. V. (2024). Pravove rehuliuвання natsionalnoi bezpeky: navch. posib. [Legal regulation of national security: textbook]. Irpin: Derzhavnyi podatkovyi universytet. 202. URL: <https://surl.lt/jbuxts> (date of access: November 29, 2025). [in Ukraine].
10. Denisenko, V. A. (2025). Administratyvno-pravovi osnovy zabezpechennia natsionalnoi bezpeky v Ukraini v umovakh tsyfrovoy transformatsii [Administrative and legal foundations of ensuring national security in Ukraine under digital transformation]. (Extended abstract of candidate's dissertation). Zaporizhzhia. 2024. 24 c. URL: https://phd.znu.edu.ua/page/Doc/2024/denisenko/Denisenko_avtoreferat.pdf (date of access: November 29, 2025). [in Ukraine].
11. Zahumenna, Yu. O. (2022). Suchasni trendy ta kontseptualni pidkhody do rozuminnia sutnosti poniattia «natsionalna bezpeka» [Modern trends and conceptual approaches to understanding the essence of the concept "national security"]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 4(99). DOI: 10.32631/v.2022.4.03. [in Ukraine].
12. Zakon Ukrainy «Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy» [Law of Ukraine "On National Security of Ukraine"] (2018, June 21). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 31, St. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (date of access: November 29, 2025). [in Ukraine].
13. Kobko, Ye. V. (2022). Do problemy vyznachennia poniattia «natsionalna bezpeka» [On the problem of defining the concept of "national security"]. *Visnyk Penitentsiarnoi asotsiatsii Ukrainy*, 1(18), 62–70. DOI: 10.34015/2523-4552.2022.1.07. [in Ukraine].
14. Kotyk, Yu. V. (2022). Natsionalna bezpeka Ukrainy: ekonomichniy vymir [National security of Ukraine: economic dimension]. *Politychne zhyttia*, 1, 49–60. DOI: 10.31558/2519-2949.2022.1.6. [in Ukraine].
15. Lipkan, V. A. (2003). Bezpekoznavstvo: navch. posib. [Security studies: textbook]. Kyiv: Vyd-vo Yevrop. un-tu. URL: <https://surl.li/vzajnq> (date of access: November 29, 2025). [in Ukraine].
16. Lutsyk, Yu. O. (2023). Natsionalna bezpeka v umovakh suchasnykh vyklykiv ta zahroz [National security under modern challenges and threats]. *Efektivna ekonomika*. 5. DOI: 10.32702/2307-2105.2023.5.36. [in Ukraine].

17. Pasichnyk, V. M. (2011). Filosofska katehoriia bezpeky yak osnova novoi paradyhmy derzhavnoho upravlinnia natsionalnoiu bezpekoiu [Philosophical category of security as the basis of a new paradigm of state management of national security]. *Demokratychnе vriaduvannia*. 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_7_7 <https://surl.li/vzajng> (date of access: November 29, 2025). [in Ukraine].

18. Tykhyi, V. P. (2016). Bezpeka liudyny: poniattia, pravove zabezpechennia, znachennia, vydy [Human security: concept, legal provision, significance, types]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 2(85), 31–46. URL: https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-31-46.pdf(date of access: November 29, 2025). [in Ukraine].

19. Turchenko, O. H., & Hrutsenko, Yu. I. (2024). Natsionalna bezpeka i derzhavna bezpeka: polivariantnist vyznachennia ta spivvidnoshennia [National security and state security: multivariance of definition and correlation]. *Pravnychi chasopys Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa*, 66–74. DOI: 10.31558/2786-5835.2023.2.8. [in Ukraine].

20. Yadukha, S. Y., & Lysak, O. M. (2018). Natsionalna bezpeka Ukrainy. Yii osnovni aspekty, pryntsypy ta zahrozy [National security of Ukraine. Its main aspects, principles and threats]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, 5(1), 131–136. DOI: 10.31891/2307-5740-2018-262-5(1)-131-136. [in Ukraine].

Дата першого надходження статті до видання: 31.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.02.2026

